DEVRE : 4 CİLT : 1 İÇTİMA SENESİ : 1

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi

(İçtimâ-ı Fevkalâde)

Onüçüncü İnikad

23 Şubat 1336 (1920) Pazartesi

MÜNDERECAT

	Sayfa
I. — ZAPTI SABIK HULASASI	180
II. — BEYANAT	181,195
1. — Arızai cevabiyenin Zatı Hazreti Padişahiye takdim kılındığına dair Riyaset beyanı.	181
2. — Edirne Mebusu Galip Bahtiyar Beyin, İstanbul Vilayeti muhasebei hususiyesinden maaş alanların duçar oldukları müzayaka hakkında hükümetçe ve Encümence ne gibi karar ittihaz edildiğinin alenen müzakeresine dair beyanatı.	195:197
III. — AZAYI KİRAM MUAMELATI	181
İzinler	**181**
1. — Karahisarışarki Mebusu Fazıl Beyin, rahatsızlığına mebni, izin talebi.	181
2. — Mardin Mebusu Mithat Beyin mazeretine mebni izin talebi.	182
3. — İzmir Mebusu Nuri Beyin, hastalığına binaen izin talebi.	182
4. — İzmir Mebusu Refet Beyin, rahatsızlığına mebni izin talebi.	182
5. — Erzurum Mebusu Mustafa Kemal Beyin rahatsızlığına mebni izin talebi.	**182**
İntihab Mazbataları	**182**
1. — Adana Mebusluğuna intihab olunan Savni, İsmail Baha, Yusuf Ziya ve Niyazi Beylerin mazbatai intihabiyeleri.	182:186
IV. — EVRAKI VARİDE	186
Teklifler	**186**
1. — Gelibolu Mebusu Celal Nuri Beyin, Kanunu Esasinin otuzbirinci maddesinin ilgasına dair kanun teklifi.	186:190
2. — Gelibolu Mebusu Celal Nuri Beyin, Mebusan tarafından verilen takrirlerin Meclisteki kıraat olunmasına, arızai cevabiye müsveddesinin usulü müzakeresine ve Nizamnamei Dahilinin onuncu faslının ilgasına dair teklifi.	190:192
3. — Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin, Meclisin muntazaman içtimaı ve azanın devamının temini hakkında Nizamnamei Dahiliye bir madde ilavesine dair teklifi.	192
4. — Nizamnamei Dahilinin sual ve istizah hakkında mukaddema katiyyet kesb etmeyen mevaddının müzakeresine dair Divanı Riyaset teklifi.	192
5. — Ertuğrul Mebusu Mehmet Sadık Beyin, Tedrisatı İbtidaiyye Kararnamesinin	

TBMM KUTUPHANESI

Sayfa

onbeşinci maddesinin tehirine dair kanun teklifi. 192

6. — Trabzon Mebusu Eşref Bey ve rüfekasının, Harb Kazançları Kararnamesinin Meclisten geçinceye kadar tecili meriyeti hakkında kanun teklifi. 193

7. — Kayseri Mebusu Rıfat Beyin, Anadolu'da kadın oynatmak ihtiyadının men'i hakkında kanun teklifi. 193

8. — İstanbul Mebusu Kâmil Beyin, Dairei Mebusan evrak mahzeninde mevcut evrakın yed'i ahara verilmemesi hakkında kanun teklifi. 193

Tezkireler **194**

1. — Said Halim ve Talat Paşa kabineleri hakkında icra olunacak tahkikat evrakının Dördüncü Şubeye havalesine dair İkinci Şube Riyaseti tezkiresi. 194

2. — 1336 senesi Mart ve Nisan aylarında tatbik olunmak üzere derdesti tetkik olan muvakkat bütçeye Ayan namına 33 000 lira

Sayfa

vazı lüzumuna dair Meclisi Ayan Riyaseti tezkiresi. 194

3. — İstanbul mebusluğuna intihab edilen Fuat Selim Beyin Mısırlı olmasından dolayı Mütareke Komisyonundaki murahhaslar tarafından Dersaadete avdetine müsaade olunmadığına dair Sadaret tezkiresi. 194

V. — SUALLER VE İSTİZAHLAR 195

Sualler **195**

1. — Kırkkilise Mebusu Bahaeddin Efendinin, mahallatı muhterika haritalarının tanzimi hakkında Şehremanetince ne gibi teşebbüsatta bulunulduğuna dair Dahiliye Nezaretinden sual takriri. 195

2. — Konya Mebusu Mehmet Vehbi Efendinin, medarisi ilmiye talebesinin terhis olunmamaları esbabına dair Harbiye Nezaretinden sual takriri. 195

3. — Isparta Mebusu Seyfullah Efendinin, memurini adliyenin tehvini ihtiyacı için ahz olunan mebaliğin sureti tevziine dair Harbiye Nezaretinden sual takriri. 195

BİRİNCİ CELSE

Küşad Saati : 1.50

REİS : Reisvekili Abdülaziz Mecdi Efendi

KÂTİPLER : Rahmi Bey (Tekfurdağı), Faik Bey (Edirne), Hüsrev Bey (Trabzon), Mehmet Emin Bey (Niğde), Kâzım Hüsnü Bey (Konya), Zeki Bey (Gümüşhane)

REİS — Ekseriyet hâsıl oldu, Meclisi küşad ediyorum.
Zapt-ı sabık hülasasını okutuyorum.

I. — ZAPT-I SABIK HÜLASASI

ONİKİNCİ İNİKAD

19 Şubat 1336 Perşembe

Reisvekili Hüseyin Kâzım Beyefendinin Riyasetinde inikad ederek Zapt-ı Sabık Hülâsası kıraat ve kabul edildi.

Sivas Mebusu Ethem ve Mamuretülaziz Mebusu Muhittin Beylerin resm-i tahlifleri icra kılındı.

Antalya Mebusu Talat Beyin Mebusluktan istifasının Hükümete bildirilmesi takarrür etti.

Müteaddit evrak-ı mevrude ait oldukları makamlara havale kılındı.

TBMM KUTUPHANESI

Ergani Mebusu Kadri, Rüştü Efendilerle Urfa Mebusu Şükrü Beye ait mazbata-i intihabiyye kabul edildi.

Ariza-i Cevabiyye müsveddesinin müzakeresi ikmal olundu.

İnikata nihayet verildi.

Reis
Reisvekili
Hüseyin Kâzım

Kâtip	Kâtip
Tekfurdağı	Edirne
Rahmi	*Faik*
Kâtip	Kâtip
Trabzon	Konya
Hüsrev	*Kâzım Hüsnü*

Kâtip
Gümüşhane
Zeki

REİS — Zapt-ı sabık hakkında söz isteyen var mı?... Aynen kabul ediliyor mu?... («Kabul» sadaları) Zapt-ı sabık aynen kabul olundu.

Efendim, Tekfurdağı Mebusu Faik Bey tarafından ufak bir takrir veriliyor. Hülasa-i meali, geçenki celsede Rıza Nur Bey Biraderimiz tarafından idare-i kelâm edildiği zaman «teessüf» kelimesi irad edilmiş; bunun hedefi ben değilim, mademki zabta geçmiş bunun hedefi mevcut olmadığımın alenen beyan edilmesini isterim; diyorlar.

RIZA NUR BEY (Sinop) — Bendenize taallûk ettiği için arz edeyim. Bendeniz, Refik-i Muhteremime hiçbir vakit teessüf marazında söz söylemedim ve kendilerine hiçbir taarruzum yoktur. Binaenaleyh suitefehhüm olmuştur, zannederim, zaten meseleyi kendilerinden anladım. Ne kendilerinde öyle bir maksad vardır, ne de bendenizin, şahıslarına karşı teessüfüm vâki olmuştur. Binaenaleyh teessüf, varid değildir. Mesele, bir suitefehhümden ibarettir. («Anlaşıldı» sadaları)

FAİK BEY (Tekfurdağı) — Bendeniz de teşekkür ederim.

II. — BEYANAT

1. — Ariza-i Cevabiyyenin Zat-ı Hazreti Padişahiye takdim kılındığına dair Riyaset beyanı.

REİS — Heyet-i Muhteremenizce tertip ve ihzar olunan Ariza-i Cevabiyyeyi zat-ı akdesi Hazret-i Padişahiye takdim etmek üzere Divan-ı Riyasetle beraber Saray-ı Hümayuna gittik ve Huzur-u Şahaneye kabul edildik. Nutk-u İftitahi-i Hümayuna karşı hazırlanan Ariza-i Cevabiyyeyi takdim münasebeti ile Meclis-i Millinin perverde ettiği hissiyat-ı tazimkâraneyi Südde-i Seniyye-i Tacidariye arz eyledik. (Reis ve Heyet kıyam ederler) Zat-ı Şahaneleri Ariza-i Cevabiyyeden ve Mebusan-ı Milletin hakk-ı Hümayunlarında perverde ettikleri hissiyattan dolayı pek ziyade memnun ve mütehassis olduklarını ve maruz-u müşkilât olan şu an-ı mühimde Halb-i Metin İttifaka sarılarak vuku' bulacak mesainin fevaidi takdir edileceğini ve bu hususun Mebusanca nazar-ı itinaya alınacağını beyan ve Cenab-ı Hak mesainizde muvaffak-ı bil-hayır buyursun; Dua-yı Şahanesini irad buyurduktan sonra Selam-ı Şahanelerinin Heyet-i Celilenize tebliğ ve tebşirini ferman buyurdular. («Arz-ı teşekkür ederiz» sadaları)

SIRRI BEY (İzmit) — Geçende muayyen olan saatta Mebusan-ı Kiram Hazeratı içtima etmediler. Mevcut olanlarla namevcutlar yoklama edildi. Halbuki bu na-mevcutların esamisi ilân olunmadı. Binaenaleyh bu muameel neticesiz ve tesirsiz kaldı, maksat fevt oldu. Şu halde ya yoklama yapılmamalı idi veyahut ilân olunmalı idi.

REİS — Yoklamalar Meclisin zaptında neşrolunur zannederim. Zabıt bugün, yarın neşrolunacaktır, orada görürsünüz.

SEYFULLAH EFENDİ (Isparta) — Zaten bu vazife Divan-ı Riyasete aittir.

III. — AZA-YI KİRAM MUAMELATI

İzinler

1. — Karahisar-ı Şarkî Mebusu Fazıl Beyin, rahatsızlığına mebnî, izin talebi.

REİS — Rahatsızlığından bahisle iade-i afiyet eder etmez ilk vapurla hareket edeceğine dair Karahisar-ı Şarkî Mebusu Fazıl Efendi bir telgraf çekiyor. Meclise yevm-i muvasalatına kadar me'zun addedilmesini Divân-ı Riyâset tensip eyledi. Kabul ediyor musunuz? («Kabul» sadâları)

TBMM KUTUPHANESI

Mumaileyhin bu suretle mezuniyyeti kabul edilmiştir.

2. — Mardin Mebusu Mithat Beyin mazeretine mebnî izin talebi.

REİS — Yine muhalefet-i hava sebebiyle yolların kapalı olduğundan bahisle ilk fırsatta hareket edeceğine dair Mardin Mebusu Mithat Bey'in, me'zun addedilmesine dair bir telgrafnâmesi var. Kezalik buraya muvasalatına kadar me'zun addedilmesi Divân-ı Riyâsetce tensip edildi. Siz de kabul ediyor musunuz? («Kabul» sadâları)

Mumaileyhin de mezuniyeti kabul edilmiştir.

3. — İzmir Mebusu Nuri Beyin, hastalığına binaen izin talebi.

REİS — Ahvâl-i sıhhıyyesine mebni bir buçuk ay mezuniyyet talebine dair İzmir Mebusu Nuri Bey'ni bir kıt'a istid'anâmesi var.

ŞÜKRÜ BEY (Kastamonu) — Raporu var mı dır?

KÂZIM HÜSNÜ BEY (Konya) — Nuri Beyin evrakı Divân-ı Riyâsetçe tetkik edilerek ma'zaretinin meşruiyyetine ve hastalığına kanaat hâsıl olduğundan mezuniyyeti Divân-ı Riyâsetçe tensip edilmiştir.

REİS — Evet efendim, Divân-ı Riyâset bu zâtın da mâzereti meşru olduğundan diğerleri gibi mezuniyyetini kabul ediyor, siz de kabul ediyor musunuz? («Kabul» sadâları)

Mumaileyhin de mezuniyyeti kabul olundu efendim.

RIZA NUR BEY (Sinop) — Kimin efendim?

REİS — İzmir Mebusu Nuri Bey'in.

RIZA NUR BEY (Sinop) — Divân-ı Riyâset bir Mebusu kaç güne kadar mezun addedebilir ve selâhiyyeti neden ibarettir? Bu husus, Nizâmnamede muayyendir.

REİS — Divân-ı Riyâset, selâhiyyeti Heyet-i Âliyyenizden alıyor ve bu hususu Heyet-i Âliyyeniz tensip buyuruyor.

RIZA NUR BEY (Sinop) — Bir Mebusa Divân-ı Riyâset, sekiz günden fazla mezuniyyet veremez.

REİS — Evet efendim, sekiz günden fazla mezuniyyet veremze. Bu bâbta Nizamnâmede sarahat vardır.

ASAF BEY (Hakkâri) — Raporun kıraatı lâzımdır.

RAHMİ BEY (Tekfurdağı) — İstidanâmesine raporları da melfuftur. («Kabul» sadâları)

REİS — O halde Mumaileyh Nuri Bey'in bir buçuk ay mezuniyyeti kabul edildi.

4. — İzmir Mebusu Refet Beyin, rahatsızlığına mebni izin talebi.

REİS — Rahatsızlığından dolayı hareket edememiş olan Erzurum Mebusu Mustafa Kemâl Paşa ile İzmir Mebusu Rafet Bey'in, yevm-i muvassalatlarına kadar mezuniyyetleri meselesi var. Bu bâbtaki istid'anâmeleri okuyunuz efendim:

Meclis-i Mebusan Riyâseti Celilesine

Rahatsızım, taht-ı tedavideyim. Bu bâbdaki tabip raporu melfuftur. İade-i afiyyetime kadar mez'un addedilmekliğimi istirham eylerim.

İzmir Mebusu
Rafet

REİS — Refet Beyefendinin izin talebini kabul edenler... Kabul olundu.

5. — Erzurum Mebusu Mustafa Kemal Beyin rahatsızlığına mebni izin talebi.

REİS — Diğerini de okuyunuz.

Meclisi Mebusan Riyaseti Celilesine

Hastalığıma binaen bugünlerde hareketime imkân yoktur. Mezun addedilmekliğimi istirham eylerim.

Erzurum Mebusu
Mustafa Kemal

REİS — Kabul buyuruluyor mu? («Kabul» sadaları)

Şu halde, Mustafa Kemal Paşanın mezuniyeti Meclisi Alice kabul olundu.

İnzihab Mazbataları

1. — Adana Mebusluğuna intihab olunan Savni, İsmail Baha, Yusuf Ziya ve Niyazi beylerin mazbatai intihabiyeleri.

REİS — Adana Mebusluğuna intihab olunan Savni, İsmail Baha, Dr. Yusuf Ziya ve Niyazi Beylerin intihap mazbataları var. Onlar okunacak. Mazbata ve bu babtaki tahkikat uzuncadır, dinleyelim efendim, okutuyorum :

Meclisi Mebusan Riyaseti Celilesine

Hükümetçe intihabatın karargir olduğu zaman umum vilayatı şahaneye tamim vukuunda Adana Vilayeti Celilesine de ilamı keyfiyet edildiği halde, Adana'nın işgali ecnebi altında bulunmasından dolayı icrasına birçok müşkilatın tahaddüs edeceği varidi hatır olmakla beraber, Fransa hükümeti verdiği cevabî notada işgal kuvveti katiyyen eczayı Memaliki Şahaneden olan Adana'da intihabat icrasına muhalif olmayıp, ancak intihabatın icrasında tabiiyyül-husul olan ihtilafatın harareti memleketin asayişine taalluk etmek endişesiyle icrasına taraftar olmadıkları cevabı alınmıştır.

TBMM KUTUPHANESI

Böyle mühim zamanda Adana gibi ümmülvatandan gayri kabili infikak olan bir vilayetimizin halkı, hukuku teşriiyye ve siyasiyelerinden mahrum kalmaması, gerek kendileri ve gerek Meclisi Millî için kâtibeden kabulü imkân dahilinde olmayan bir hadise olacağını nazarı dikkate alan İstanbul'da mukim umum Adanalılar bil-içtima aralarında ârâyı hafiye ile intihap ettikleri ikinci derecede salahiyeti intihabiyeyi haiz yirmi zattan mürekkep müntehibi saniler toplanarak merbut mezabıtı intihabiyede muharrer olduğu veçh üzere Merkez Sancağı ile Cebelibereket, Mersin, Kozan sancakları için dört mebus intihap ve evrakı intihabiye Makamı Riyasetten şubemize tevdi edilmiş olmakla, şubemizce tetkik ve mütalaa olundukta İntihabı Mebusan Kanunu mevaddı muayyeneyi havi ve emri intihabın eşkal ve suveri icraiyesi kanunu mezkûrda olduğuna nazaran, filvaki Adana intihabının şekli icrası itibariyle İntihap Kanununa mugayereti aşikâr ise de Adana Vilayetinin hukuk-u siyasiyye ve teşriiyyesinden mahrumiyyetini icap eden ahval orada yaşayan, kalb ve fikriyle Osmanlı Padişahlığına merbut ve Vatanın evlad-ı hakikiyyesinden olan Tebaa-i Şahanenin meram ve arzusuyle hâsıl olmuş bir mania olmayıp, ancak ahkâm-ı mütarekeye ve hukuk-u Hükümete ve halka mugayir bir surette vilayetin işgal altına alınması ve işgal kuvvetlerinin de aslen intihabatta halkın hukuk-u sarihasını teslim etmekle beraber asayişe cihet-i taalluku hasebiyle bir endişe izharından ibaret bulunduğu da verdikleri noktada bildirilmesi gibi esbab, Vilâyetin evvelce intihabata mübaşereti için Merci-i Resmiden aldığı emri infazda şu sebeple bir maniaya tesadüf etmemesinden ileri geldiği cihetle şubemiz mutlaka Adana halkının hukuk-u teşriiyye ve siyasiyyelerinden müstefit olmasını kabul ettikten sonra eşkal-i intihap hakkında müzakeresine devam ederek bu babta maksud-u bizzat olan Vilayet ahalisinin Meclis-i Millide temsili olmasına göre buna Meşruti Hükümetlerle ulema-yı hukukun beyan ettikleri efkâr ve mütalaat-ı ilmiyyeye müracaatla aslen Meclis-i Millî, hakk-ı hâkimiyyete malik ve kendi varlığına taallûk eden meselenin hal ve faslında tamamiyle salahiyattar olduğu gibi,. intihabat ve temsil-i millide hiçbir kudrete gayr-i tazi, ve bu babta hakk-ı reyi bir had ile gry-i muayyen olduğu ulemaca müttefikun-aleyh olup zaruretlerin memnuu mubah kılınacağı kaide-i fıkhiyyesi ise buradaki zarureti ruhsata kalbeylemiş ve esasen burada memnuiyyet ıstirari ile tekabül edince mebni alel-istihale olamayan hukuk-u âmmeye taalluku hasebiyle bikaderil-imkân zaruretin maslahat derecesinde tenzili muktaziyat-ı hukukiyye sırasına geçmiş olmakla, maslahat-ı âmme itibariyle meseleyi düşünen şubemiz kıyas ve içtihatta ekser nasın ahyar-ı ümmetten olmak itibariyle nassa mugayir olmayan hususu, halkta ittifakı ululemrin hükmüyle mubaşeret ettiği hinde muta' olacağı da ahkâm-ı umumiyye-i fıkhiyyemizden olmakla, burada sahib-i Hükümetin intihabat hakkında emir vermesi ve bu emrin hin-i icrasında teazzürün eshab-ı hak tarafından vâki olmayarak ikrahın hakka taarruzu suretinde bulunmasiyle de İstanbul'daki eşraf ve Âyan-ı Memleketin mahsur ve mazur olan halk namına müdafaa hakkına tamamiyle sahib-i salahiyyet bulunduğu tabiî inkâr edilemez bir hakikattir.

Bu babta Garb ulema-yı hukuku ise tamamiyle Meclis-i Teşriin hâkim-i bizzat olduğunu kabul ettiği de nazar-ı dikkate alınınca burada Adanalıların hukuk-u teşriiyyelerinden şu suretle istifade etmeleri kadar tabiî bir şey olmayacağına şubemiz kaani ve bu kanaatle rüfeka-yı mesaisini sinesine kabul ile müftehir olduğunu ilânı da vazaif-i Vataniyyeden addetmekte tamamen müttefiktir. Binaenaleyh Vatanın bir cüz'ü lâyünfekki olan Adana intihabatı bu şekli ile gayet meşru' addederek Muhterem Mebuslarını aramızda görmek arzusunu kat'iyyen izhar ile Heyet-i Umumiyyeden de bu mezabıtın tasdikine inzitar eylemektedir.

21 Şubat 1336

Birinci Şube Reisi	Kâtip
Celâleddin Arif	Mehmet Şeref
Isparta Mebusu	Ayıntap Mebusu
Seyfullah	Ali Cenani
Saruhan Mebusu	Bursa Mebusu
Muvaffak	Hasan Fehmi
Konya Mebusu	Bursa Mebusu
Musa Kâzım	Osman Nuri
Trabzon Mebusu	Gelibolu Mebusu
Hüseyin Hüsnü	Celâl Nuri
Genç Mebusu	Gümüşhane Mebusu
Celâl	Rıfkı
Ankara Mebusu	Bayazıt Mebusu
Atıf	Şefik
Kırkkilise Mebusu	Niğde Mebusu
Bahaeddin	Mehmet Emin

Çorum Mebusu
İsmet

REİS — Mesele anlaşıldı mı efendim, ne buyuruluyor?.

TBMM KUTUPHANESI

FAİK BEY (Tekfurdağı), Efendim, bu mesele gayet ilmî bir meseledir. Bunun tetkikatını havi evrak, yani mazbata tabiî mazbata geçiyor. Tensip buyurulursa Zabıt Ceridesinde bütün tafsilatı ile görüp okuduktan sonra celse-i âtiyyede bu meseleyi halledelim.

MEHMET VEHBİ EFENDİ (Konya) — Hacet yoktur efendim.

İLHAMİ BEY (İzmir) — Celse-i âtiyyeye taliki herhalde münasiptir.

FAİK BEY (Tekfurdağı) — Mazbata alelâde mazabıt-ı intihabiyyeye benzemiyor. Bu, ilmi bir meseledir ve muhtaç-ı tetkiktir.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — İlmi olmaktan ziyade Millîdir.

İSMAİL KEMAL BEY (Çorum) — Bu intihab, gayet doğru ve gayet meşrudur. Girit bizde bulunduğu esnada «Venizelos», Girit'te Mebus intihab edilmiş ve Yunanlılar'da kemal-i alkışla bu Mebusluğu kabul etmişti. (Gürültü).

SELAHATTİN BEY (İstanbul) — Pek yanlış efendim.

İSMAİL KEMAL BEY (Çorum) — Adana bizim olduğu halde buradan intihab edilen Mebusları neden kabul etmeyelim?. (Gürültü).

MUVAFFAK BEY (Saruhan) — Tarz-ı intihabı itibari ile bazı rüfekamın itirazını celb eden Adana intihabatı hakkında bazı izahat arz etmeme müsaade buyurunuz. Hükümet tarafından intihabat esası kararlaşıp da Vilâyâta tebliğ edildiği vakit alelusul Adana Vilâyetine de tebligat-ı lazime icra edilmişti. Biz, evvelâ, Fransızlar tarafından Adana'nın işgali sırf mütareke şeraitine istinad ettirilmiştir, denildiğinden, bu itibar ile bu işgalin pek muvakkat bir mahiyeti haiz olduğunu ve bunun ancak bir işgal-i askeri mahiyetinde bulunduğunu nazar-ı dikkate aldığımızdan, orada da intihabat hususunda hiçbir müşkilata uğrayacağımızı tahmin etmiyorduk. Fakat aradan biraz müddet geçince Fransızların Adana'da intihabata müsaade etmedikleri anlaşıldı. Bu babta yeniden bir çok teşebbüsatta bulunduk.

Netice itibari ile Adana dahilinde intihabat icrasının kaabil olamayacağına kanaat hâsıl oldu. Biz tabirini, müsaadenizle, izah edeyim. İstanbul'da bulunan Adana'lılar Cemiyeti namına söylüyorum, bendeniz de bu Cemiyete dahilim. Bunun üzerine Fransız Kumandanlığına müracaat ettik ve cevaben de intihabat icrasında Fransız'ların hiç bir müşkilat göstermeyeceklerini, fakat Adana ve havalisi Teşrinisaninin birinci gününde İngiliz Kumandanlığına tabi olduğu için 1 Teşrinisaniden itibaren intihabatın icra edilebileceğini, söylediler.

Biz, bu ümit ile biraz müddet yaşadık, 1 Teşrinisani hulûl edip de General «Allenbi» nin yerine Fransız Generali «Goro» memur olunca orada Fransız mümessil-i askerîsi bulunan Miralay «Bremon» bir Kanun neşretti ve bu kanunda intihabatın memnu olduğunu, intihabata mücaseret edenler hakkında en ağır ukûbat tatbik edileceğini ahaliye ilan etti.

Bundan ümit kesilince derhal Hariciye Nezaretine müracaat edildi. Hariciye Nezareti de bir nota ile Fransızların bu hususta mümanaat etmemelerini talep etti. Bunun üzerine Fransız Hükümeti tarafından verilen cevapta izah edildiği veçhile, Fransız Hükümetinin, Türkiye tarafından Adana'da intihabat yapılmasına esasen muhalif olmadığını ve hakkımızın tamamen teslim edildiğini bildirmekle beraber, ahvali hazıra hakkında ve işgal-i askerî dolayısı ile intihabatın birtakım ihtilalata müncer olmasından bahis edilerek intihabattan şimdilik sarf-ı nazar edilmesi bildirildi. Bu suretle oradan da kat'ı ümit edilince başka suretle Adana'dan Mebus intihab edilip edilemeyeceği meselesi müzakere olundu.

Malum-u Aliniz eskiden buraya Yemen Mebusları da gelirdi. Bu Mebuslar hiçbir vakit kanuna tebaan ahalî tarafından intihab edilmezdi, yalnız Meclis-i İdare mazbatası ile intihab olunurdu. Biz de acaba Adana'da Meclis-i İdare mazbatasını haiz olarak Mebus celbi mümkün olup olmaz mı; diye tetkik ettik düşündük. Fakat Malum-u Alileri, Meclis-i İdarede bazı anasır-ı Hristiyaniyye mevcut olduğu cihetle oradaki muamelattan Fransızların haber alacağı ve mazbatayı imza eden azaların da bu şiddetli ukûbattan tahlis-i giriban edemeyecekleri tahakkuk etti. Bundan sonra da başka usuller de düşünüldü.

Hiç olmazsa yine Vilâyeti temsil eden Belediye Meclisinden bir mazbata alalım; dedik ve yine aynı vaziyet karşısında kaldık. Nihayet Vilâyetin diğer hemcivar olan liva ve kazalara, kasaba ve kura ahalisini celb ederek acaba orada bir kaç yüz kişilik bir Hey'et-le intihab yapılamaz mı diye düşündük ve netice itibari ile : Ahali, Memleketten dışarıya giderek intihabata biliştirak tekrar Memlekete avdet edecek olursa Fransızlar tarafından aynı ukûbete düçar olacaklardır, dedik ve bundan da sarf-ı nazar etmek lazım geliyordu.

Fakat bu esnada Adana'ya mütemadiyen kidip, gelen zevattan ve bir çok mektuplardan anlıyorduk

TBMM KUTUPHANESI

ki: Adana'lılar, kendilerinin bir seneden beri haklarında yapılan bu haksızlığı, zulmü bütün âleme karşı ilân ve kendi haklarını müdafaa ettirmek için behemahal Meclis-i Umumî huzurunda temsil edilmelerini arzu ediyorlardı.

Bunun üzerine bir çok müzakereler, muhabereler cereyan etti. Oranın bütün eşrafı ve mûteberânı, bu gönderdikleri adamlar ve mektuplarla bizden, suret-i kat'iyyede intihab yapılmasını ve Meclis-i Mebusanda Adana Mebuslarının da isbat-ı vücut etmesini talep ettiler ve bu talebe de fevklâde ehemmiyet atfeylediler. İş bu şekli alınca, İstanbul'da bulunan Kilikya'lılar, yani Adana'lılar Heyet-i İstanbul'da ne kadar Adana'lılar varsa bir içtimaa davet etti.

Netice itibari ile vaziyeti tamamiyle kendilerine anlattık. Sonra buna karşı da ne yolda tarz-ı hareket lâzım geleceğine dair uzun uzadıya münakaşa ve müzakerat cereyan etti ve İstanbul'da bulunan bilumum Adana'lılar, biz ittifak-ı ârâ ile intihabımızı yapar ve Meclis-i Mebusana arz ederiz ki bizim hakk-ı millimizi müdafaa edecek, Adana'lılar namına söz söyleyecek Mebuslarımızı da aralarına kabul etsinler. Biz bu istirhamda bulunuruz. Meclis-i Mebusan da hâiz olduğu salâhiyet-i gayr-ı mahdudesine binaen bu yolda bir karar ittihazında tamamiyle serbesttir, dediler ve bu intihabı yaptılar.

Efendiler, filhakika bu intihabta bir şekl-i kanunî arayacak olursak zannederim ki maksada vâsıl olunamaz. Fakat bundan biraz evvel, yani beş, on gün evvel Heyetimizin kemâl-i şiddetle müdafaa ettiği bir mesele vardır ki; o da bir çok cihetten buna müşabihtir.

İzmir intihabatı, filhakika bütün bütün İzmir livasının haricinde yapılmış değildir. Fakat ne olursa olsun, eğer şekil arıyorsak, intihab kanunu tamamen tatbik eylemek istiyorsak o halde İzmir Merkez Livası intihabında on iki on üç kazanın tamamen reyleri alınmak... (Gürültü) ve bu ekseriyetin tâyin edeceği Mebusları buraya göndermemiz icab eder idi.

Fakat, şeklen biraz muhalif olmakla beraber İzmir'lilerin hukuk-u siyâsiyyelerini burada temsil edebilmeleri için bu intihabı kemâl-i memnuniyetle ve alkışlar ile kabul ettik. Bugün aradaki fark, zannediyorum ki yalnız oradaki bir kısım halkın iştirâk etmesidir. Bu intihab ise, bütün Adana'nın yetiştirdiği en yüksek ve en münevver kısmın ârâsı ile yapılmış olmasından ibarettir.

Binaenaleyh bendeniz zannetmiyorum ki şu Meclis-i Muhterem hakk-ı kanunîleri olmakla beraber Adana'lıları bu hakk-ı temsillerinden mahrum etsin. Bendenizin mütalaatım bundan ibarettir.

RAUF BEY (Sivas) — Bendeniz bir noktayı tekrar izah etmek mecburiyetinde kaldım. Arkadaşımız Adana meselesinden bahs ederler iken Fransızlar, mütareke ahkâmına istinaden orayı işgal ettiler; gibi bir cümle sarf ettiler.

MUVAFFAK BEY (Saruhan) — Binaenaleyh bu noktayı tekrar izah edecek böyle bir nokta yoktur, bu taarruz gayr-i hukukîdir.

MUVAFFAK BEY (Saruhan) — Mutabıkız.

RAUF BEY (Devamla) — Evet, bu taarruz, bu işgal gayr-ı hukukîdir ve taahhütlerinin kat'iyyen hilâfındadır. İsmail Kemal Bey biraderimizin dedikleri de pek mâkûstur. Adana'yı Girit'e teşbih buyurdular. Bu teşbih, çok mâkûs bir teşhistir. Adana, binlerce seneden beri Türk Vatanıdır ve Osmanlı yurdudur ve ilâmaşallâh böyle kalacaktır.

İSMAİL KEMAL BEY (Çorum) — Burada suitefehhüm hâsıl oldu. Bendeniz, Adana'yı Girit'e teşbih etmedim ve bu suretle teşbih etmek istemedim. Yanlış anlaşılmasın. Bundan bir kaç sene evvel Girit bizde iken haksız olarak «Venizelos» oradan Mebus intihab edildi ve Yunanlılar bunu alkışla kabul ettiler. (Gürültüler) Sözüm «Venizelos» un haksız olarak intihabı hakkındadır, yanlış anlaşılmasın.

MEHMET ALİ BEY (Canik) — Bir Refik-i Muhterememiz bu bâbta bir teklifte bulunmuş ve meselenin, ilmî olması itibari ile başka bir celseye taliki teklif olunmuş idi. Fakat, bu teklif reye konulmadı. Eğer Heyet-i Muhtereme o teklifi nazar-ı dikkate alır da meselenin başka bir güne tehirini tensip ederse bendeniz de fikir ve ifademi o celseye tehir edeceğim. Binaenaleyh bendeniz de bu teklife iştirâk ediyorum. En muvafık ve makûl olan teklif de budur.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Bendeniz tekrar ediyorum ki mesele, millîdir.

MEHMET ALİ BEY (Devamla) — Evvel emirde bu cihet halledilsin. Heyet-i Muhtereme, eğer müzakereye karar verirse esas hakkındaki fikirlerimi beyan edeceğim. Yoksa müzakere başka bir celseye talik olunsun.

REİS — Müzakerenin diğer celseye talikini tetkik ediyorlar. Bu ciheti reye koyuyorum. («Anlamadık» sadâları) Müsaade buyurun da izah edeyim. Adana Mebuslarının mazbata-i intihabiyyeleri hakkında daha mufassal müzakerata girişmek üzere bunun diğer celseye talikini teklif ediyorlar. İşte bu tek-

TBMM KUTUPHANESI

lifi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın: (Eller kalkar) Aksini reye koyuyorum. Meselenin şimdi hallini arzu edenler ellerini kaldırsınlar: (Eller kalkar)

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Ayağa kalksınlar. (Gürültüler)

REİS — Müsaade buyurun sayalım. Her iki taraf müsavi (Gürültüler) O halde tâyin-i esâmî ile reye koyacağım. (Gürültüler) Efendim, gürültü etmeyelim, rica ederim.

MUVAFFAK BEY (Saruhan) — Reis Beyefendi, müsaade buyururmusunuz? Mademki her iki taraf müşavat üzere tecelli etti. Bendeniz zannediyorum ki intihab mazbataları, talil edilmedikçe o günkü müzakerede tetkik edilmek icab eder. (Gürültü) («Mazbata yok» sadâları) Şube mazbataları, diyorum. Mamâfih Heyet kabul eder ise yirmi dört saat tehir edelim.

REİS — Efendim nasıl arzu ediyorsunuz? Tâyin-i Esâmî ile reye koyacağım.

İSMAİL FAZIL PAŞA (Yozgat) — Mademki reyler müsavidir. Sizin reyiniz hangi taraftadır?

REİS — Ben talikini istiyorum. O halde mesele bitti.

İSMAİL FAZIL PAŞA (Yozgat) — Mademki Reisin reyi talikine inzimam etti. O halde talik hususunda ekseriyet var; demektir.

KAZIM HÜSNÜ BEY (Konya) — Efendim, kâtiplerin de reyi vardır.

REİS — Müsaade buyurunuz, bunu diğer celsenin ruznâmesine koyuyoruz.

IV. — EVRAK-I VARİDE

Teklifler

1. — Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Beyin, Kanun-u Esâsînin otuz birinci maddesinin ilgasına dair kanun teklifi.

REİS — Bugünkü ruznâmemizde evvelce ihzar edilmiş evrak yok idi. İhzar olunacak evrakın bugün müzakere edileceği Heyet-i aliyyenize bildirilmiş idi. Bugün ruznâmede on altı kadar müteferrik madde vardır. Onların şimdi birer birer müzakeresine girişeceğiz.

Kanun-u Esâsînin kararnâmeler hakkındaki «36» ıncı maddesinin ilgâsına dair Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Bey'in bir tâdil teklifi var. Kanun-u Esâsînin 36 ncı maddesini Kâtip Bey okusunlar :

«Otuz Altıncı Madde — Meclis-i Umûmî mün'akit olmadığı zamanlarda Devleti bir muhataradan veyahut Emniyyet-i Umûmiyyeyi halelden vikaye için bir zaruret-i mübreme zuhur ettiği ve bu bâbta vaz'ına lüzûm görülecek Kanunun müzakeresi için Meclisin celb ve cem'ine vakit müsait olmadığı halde, Kanun-u Esâsî ahkâmına mugayir olmamak üzere Heyet-i Vükelâ tarafından verilen kararlar Heyet-i Mebusanın içtimâiyle verilecek karara kadar Bâ İrade-i Seniyye muvakkaten kanun hükm ve kuvvetinde olup ilk içtima'da Heyet-i Mebusana tevdi edilmek lâzımdır.»

REİS — Celâl Nuri Bey, bu maddenin ilgasını talep ediyor. Evvelce Meclis-i Mebusanda, Kanun-u Esâsî tâdilatı ile meşgul bir Encümen-i Mahsus vardı. Şimdi böyle bir Encümen yoktur. Bu takriri nazar-ı itibare alarak Lâyiha Encümenine havale edersiniz?

ŞÜKRÜ BEY (Kastamonu) — Sülüsân ekseriyet varsa.

REİS — Bu teklifin, nazar-ı itibare alınıp alınmamasını Lâyiha Encümeni tayin eder. Evvel-emirde Lâyiha Encümenine mi havale edersiniz, yoksa bir Kanun-u Esâsî Encümeni teşkil ederek oraya havalesi mi lâzım gelir; Yoksa te'hirini mi talep edersiniz? Heyet-i Âliyyenizin bu bâbta kararını bekliyorum.

ABDULLAH AZMİ EFENDİ (Eskişehir) — Evvelâ bir kere takrir okunsun, nazar-ı itibare alınıp alınmaması hakkında müzakere cereyan etsin. Ondan sonra hangi Encümene havalesi icap ediyorsa, o mevzubahs olsun.

REİS — Bendeniz takririn mealinden bahsettim. Eğer Heyet-i Aliyyeniz takririn okunmasını istiyorsa aynen okuyalım.

ÖMER LÜTFİ BEY (Amasya) — Müsaâde buyurursanız bendeniz takrir okunmadan evvel söz istiyorum. Evvelemirde Nizamnâmenin hangi maddesine tevfikan takririn okunacağı tasrih edilsin. Nizamnâmede böyle takrirlerin okunmasına dair bir şey yoktur. Geçen gün bu meseleyi Divân-ı Riyâsette de görüşmüştük, zannederim.

REİS — Şimdi takririn mealinden bahsettim. Yalnız esbâb-ı mûcibesi okunmadı Bunun esbâb-ı mûcibesinde; Kanun-u Esâsînin Kanun-u Muvakkatler hakkındaki 36 ncı maddesinin ilgası talep olunuyor. Bunun nazar-ı itibare alınıp alınmamasını teklif etmek üzere takriri Lâyiha Encümenine havale ederek işi bitirmeyi mi istersiniz, yoksa aynen okunmasını mı arzu edersiniz? Nizamnâmede, teklif-i ka-

TBMM KUTUPHANESI

nunîler Meclise ba'delihbar Encümen-i Mahsusasına havale olunur; deniliyor.

HACI TEVFİK EFENDİ (Kengiri) Lâyiha Encümenine gidemez.

ŞEFİK BEY (Bayazıt) — Teklif-i Kanunî, her ne şekilde olursa olsun, onun şayan-ı kabul olup olmadığına karar vermek, Encümene aittir. Binaenaleyh, bu teklif, bir teklif-i kanunîdir.

Onun muvafakat ve adem-i muvafakatını, tâbi' olduğu Lâyiha Encümeni takdir edecektir. Binaenaleyh, Lâyiha Encümenine havalesi lâzımdır. Lâyiha Encümeninden çıktığı zaman, bir Kanun-u Esâsî Encümeni teşkil olunarak, oraya havale olunur. Hal-i hazırda Lâyiha Encümenine havale olunması lâzımdır ve okunmasına hiç lüzum yoktur.

MEHMET VEHBİ EFENDİ (Konya) — Bunun ismi takrirdir. Fakat her birerlerimizin kuvve-i kutsiyyesi yok, bizim bildiğimiz takrir, tafsilâtıyle okunur. Okunduktan sonra kabul ve adem-i kabulü hakkında Heyet-i ârâsına müracaât olunur; kabul olunursa lâyiha Encümene gider, kabul edilmezse doğrudan doğruya reddolunur. Nizamnâme-i Dâhilîde bu kadar sarih olan şeyi yazmaya bile hâcet yoktur. Mademki bir takrirdir, okunmalıdır. Halbuki hülâsası söyleniyor. Fakat hülâsa kâfi değildir. Bakalım esbâb-ı mûcibe olarak ne gösteriyor, ne için teâdili isteniliyor.

REİS — Kanun-u Esâsînin «116» ncı maddesinde, Kanun-u Esâsînin mevadd-ı münderecesinden bazılarının icab-ı hâl ve vakte göre tağyir ve tâdiline lüzum-u sarih ve kat'î görüldüğü halde zikr-i âti şerâite ile tâdili caiz olabilir. Şöyleki: Ya Heyet-i Vükelâ veya Heyet-i Âyan veya Heyet-i Mebusan tarafından işbu tâdile dair bir teklif vuku bulduğu halde, evvelâ Meclis-i Mebusanda âzâ-yı mürettebenin sülüsân ekseriyyetiyle kabul olunur ve bu kabul Meclis-i Âyanın kezalik sulüsân ekseriyyetiyle tasdik edildikten sonra İrade-i Seniyye dahi o merkezde sudûr ederse, tâdilât-ı meşruâ düstûrülamel olur ve Kanun-u Esâsînin tâdili teklif olunan bir maddesi berveçhi-meşruh müzakerat-ı azimesinin icrasıyle İrade-i Seniyyenin sudûruna kadar hükm ve kuvvetini gaip etmeksizin mer'iyyülicra tutulur deniliyor. Eğer şu takririn nazar-ı itibare alınması lâzım gelirse evvel-emirde bir Kanun-u Esâsî Encümeni teşkil etmek lâzım gelecek.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Karahisar-ı Şarki) — Usul-ü müzakereye dair söz söyleyeceğim. Bu takrir meselesi için biz öteden beri beyhude vaktimizi izaa edip duruyoruz. Vakıa nizamnamede «Taraf-ı Riyasetten ihbar edilir» deniliyor.

REİS — Bunun müzakeresi ayrıca gelecek. Heyet-i Aliyyeniz müzakerata her vakit hâkimdir. Esbab-ı mucibenin okunmasını arzu buyurursanız okunur. Bu cihet Heyet-i Âliyyenize aittir.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Karahisar-ı Şarki) — Meclis kendi Nizamnamesine hâkimdir; istediği gibi değiştirebilir. Şimdi bu takrir okunmayınca biz alel-amya, anil-gıyap neye karar vereceğiz? Binaenaleyh, takrirler okunmalıdır. Kanun-u Esasinin bir maddesinin ilgasından bahis olunuyor. Bu, okunmasa ne anlaşılır?

REİS — Anlaşıldı efendim. Kıraatını talep buyuruyorsunuz. Hülâsa itibariyel teklifiniz budur.

ÖMER LÜTFİ BEY (Amasya) — Meclise verilecek olan takrirler, Nizamnamede tasrih edilmiştir. İstizah takrirleri olur, sual takrirleri olur, şikâyet takrirleri olur. Sonra bunlardan başka da teklif-i kanuniler olur. Eğer Celâl Nuri Beyin teklifi, madde-i kanuniyye yazmak suretiyle vuku' bulmuş ve yanında da esbab-ı mucibesi mevcut ise belki okunabilir ve bir Encümene de havale olunur.

Fakat böyle olmayıp da «Kanun-u Esasinin filanca maddesi tadil olunsun» şeklinde çıplak bir teklif ise âza-yı muhteremeden hepsi her gün yüzlerce takrirler verebilirler. Vakit izaa etmemek için bunlar okunmaz, hatta reddolunur.

CELÂL NURİ BEY (Gelibolu) — Benim teklifim, çıplak teklif değil efendim.

REİS — Esbab-ı mucibesi mevcuttur, binaenaleyh, okunsun.

İLHAMİ BEY (İzmir) — Okunması zaruridir efendim.

ÖMER LÜTFİ BEY (Amasya) — Bilmiyorum, okunsun.

FAİK BEY (Edirne) — Bu, takrir değildir. Esbab-ı mucibesi mevcut lâyihadır.

CELÂL NURİ BEY (Gelibolu) — Esbab-ı mucibesi mevcuttur, binaenaleyh takrir okunsun.

REİS — Esbab-ı mucibeyi okuyunuz.

İLHAMİ BEY (İzmir) — Okunup okunmaması meselesi bir kere hallolunsun.

REİS — Bu hususun ayrıca müzakeresi gelecektir.

FUAT BEY (Karesi) — Bendeniz diyorum ki: Maddede, riyaset ihbar eder, deniliyor. İhbardan kasıt, ıttıla' peyda etmek demektir. İttıla' ise takriri okumak ile hâsıl olabilir. Bunun için herhalde okumalıdır. Teamül de böyledir.

TBMM KUTUPHANESI

REİS — Bunun ayrıca müzakeresi gelecektir, esbab-ı mucibeyi okuyunuz.

FUAT BEY (Karesi) — Fakat müzakere cereyan edemez.

REİS — Onun usulü vardır. Esbab-ı mucibeyi okuyunuz:

Meclis-i Mebusan Riyaset-i Celilesine

Kanun-u Esasinin muaddel 53 üncü maddesinin bahşettiği salahiyyete istinaden, kanun-u mezkûrun muvakkat kararnamelere mütedair olan muaddel 36 ncı maddesinin, 116 ncı madde fehvasınca tay' edilmesini teklif ederim. Bu babta tanzim ettiğim esbab-ı mucibe lâyihası ve madde-i kanuniyye berveçhi atidir:

Sebeb-i Mucib Lâyihası

Tesellül eden Hükûmat, muvakkat kararname ısdariyle ve bu usule pek ziyade sui istimal etmekle Kuvve-i Teşriiyyenin hikmet-i vücuduna münafi icraata tevessül etmişler ve bu icraat bir mutlakiyyet-i idarenin fiilen teessüsüne badi olmuştur. Filvaki Meclisler mevcut değil iken görülecek lüzum-u mübrem üzerine kanun tedvini zımnında nazarî ve amalî birçok mütalâat serdi mümkün ise de bir ahd-ı huzurun iadesine değin bu cihetler şimdilik düşünülemez. Meclislerin tatilinden sonra tekrar bir vasıla-i meşrutiyyet ve hatta bir fasıla-i Meşrutiyyete meydan verilmemesi için muvakkat kararnameler usulünün şimdiden ilgası taht-ı vücubtadır.

Lâyiha-i Kanuniyye

5 Şaban 1327 ve 8 Ağutstos 1325'de tadil edilen 36 ncı madde tayyedilmiştir.

Ol-babta emir ve irade Hazret-i Menlehül Emrindir.

14 Şubat 1336
Gelibolu Mebusu
Celâl Nuri

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Karahisar-ı Şarki) — Müsaade buyurunuz; bendeniz buradan söyleyeyim. Zaten az söyleyeceğim. Bu takririn nazar-ı itibare alınmaması lâzım gelir. Çünkü bu kanun yerindedir. Kanun-u Esasinin 36 ncı maddesinde «Meclis-i Umumî münakit olmadığı zamanlarda Devleti bir muhataradan veyahut Emniyyet-i Umumiyyeyi halelden vikaye için bir zaruret-i mübreme zuhur ettiği...» deniliyor. Bu halde Hükümet ne yapabilir? Elbette Muvakkat bir Kanun neşr ve vaz' eder. Muvakkat bir kanun, behemehal lâzımdır. Binaenaleyh bu madde yerindedir. Fakat mesele orada değildir. Mesele, bizim başımıza geçen Hükümetlerin bu maddeyi suistimal ederek muvakkat kanun yağmuru yağdırmasındandır. Bunun önünü almalıdır.

Hükümeti, Kanun-u Esasi dairesinde ifa-yı muameleye mecbur etmelidir. Yoksa yerinde olan bir kanunu ilga etmek lâzım gelmez. Bu kanunun vücudu lâzımdır.

REİS — Yani, bu teklif-i kanuninin nazar-ı itibare alınmaması reyindesiniz?

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Devamla) — Evet alınmaması reyindeyim. Yalnız...

REİS — O da anlaşıldı, o da ikinci bir bahistir.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Devamla) — Evet, arz ettiğim o ikinci cihet behemehal bugün temin edilmelidir. Bugün gerek hükkâm, gerek memurin, gerek davavekilleri ve gerek ahali şaşırdı. Ne yapacağını bilmiyorlar. On seneden beri Memleketin başına kanun-u Muvakkat yağmuru yağdırıldı. Birçok muvakkat kanunlar çıktı, iki gün sonra diğer bir kanun çıkardılar. Hükümet böyle zaruret-i mübrem olmaksızın muvakkat kanun vaz' edemesin. Şimdiye kadar bu Hükümetlerin vaz' ettikleri kanunların hiçbirisi zarurete müstenit değildir. Asıl mesele, bunları kaldırmaktır.

SIRRI BEY (İzmit) — Divan-ı Harpler hakkındaki Kanun-u Muvakkatin adem-i lüzumu gibi, değil mi Efendim Hazretleri?

REİS — Rica ederim, müzakere muhavere şekline girmesin.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Devamla) — Canım efendim, ondan da bahsederiz. (Gürültü)

REİS — Ömer Fevzi Efendi, Sırrı Bey, her ikinizi de sükûta davet ediyorum.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Devamla) — Bendenize söz söyleyen ve söyleteni sükûta davet ediniz.

MUSA KÂZIM EFENDİ (Konya) — Bendeniz de Ömer Fevzi Efendinin sözüne iştirak ediyorum. Kanun-u Esasinin kabul ettiği esas; Devleti ve Hükümeti bir hal-i tehlikeden kurtarmak için bir zaruret-i mübreme karşısında Hükümete Muvakkat bir kanun vaz'etmek hakkını bahsediyor. Bu hak alel-ıtlak ve ceffelkalem ihlal ve iptal edilemez.

Çünkü, Meclis-i Mebusanın münakit olmadığı zaman hâdis olacak ahval-i fevkalade de Hükümet Meclis toplanıncaya kadar muvakkat kanunlar neşredebilir. Ancak, vaz'edilen kavaninin, Kanun-u Esasinin tayin ettiği hudut dahilinde midir, yoksa o hududu tecavüz etmiş midir? Bunu tetkik etmek icap eder ki bu da Kabineyi murakabe eden Meclis-i Mebusanın her zaman salahiyyeti dairesindedir.

TBMM KUTUPHANESI

FAİK BEY (Tekfurdağı) — Usul-ü müzakere hakkında söyleyeceğim. Zannederim beyhude yoruluyoruz. Nizamname sarihtir. «... Teklif-i kanuniler Reise tevdi olunur, Reis işbu teklifleri Meclise badel-ihbar Lâyiha Encümenine havale eder» diyor.

REİS — Bunu evvelce söyledik. Fakat ihtimal Lâyiha Encümenine havalesini kabul etmez; diye o nokta-i nazardan söz verdim.

FAİK BEY (Devamla) — Teklif-i Kanunî, Lâyiha Encümenine gitmek zaruridir.

HASAN HÜSNÜ BEY (Trabzon) — Efendim, usul-ü müzakere hakkında söz isteyenlerin hepsine söz veriyorsunuz.

REİS — Usul-ü müzakereye ait sözler, diğerlerine takaddüm eder. Bu, Meclisin teamülat-ı kadimesindendir.

HASAN HÜSNÜ BEY (Trabzon) — Fakat, çevirme hareketi olmasın.

FAİK BEY (Devamla) — Sonra, Lâyiha Encümeninin de vazifesi vardır. Nizamname-i Dahilinin 41 inci maddesinde «Lâyiha Encümeni kendisine havale olunan teklif-i kanunilerin beheri hakkında 15 gün zarfında muhtasar bir mazbata tanzim ve takdim etmeye mecburdur. Mazbata, nazar-ı mütalaaya alınmak, reddolunmak veya müzakereye mahal olmamak şıklarından birini ihtiva eder...» deniliyor.

REİS — Rica ederim, alt tarafını okuyunuz.

FAİK BEY (Devamla) — Burada müzakereye konulmakla beyhude vakit geçireceğiz. Binaenaleyh, Lâyiha Encümenine havalesini teklif ediyorum.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Karahisar-ı Şarki) — İki kelime müsaade buyurunuz.

REİS — Sizden evvel söz alan iki kişi vardır.

ABDULLAH AZMİ EFENDİ (Eskişehir) — Nizamname-i Dahilideki teklif-i kanunî hakkındaki müsaade, alel-umum kavanin hakkındadır. Kanun-u Esasinin usul-ü müzakeresini de Kanun-u Esasinin madde-i mahsusası tayin etmiştir. Binaenaleyh bu madde müstesnadır. Yani Kanun-u Esasinin suret-i müzakeresi de, suret-i tetklifi de Kanun-u Esasinin madde-i mahsusası ile taayyün etmiştir. Binaenaleyh, Nizamname-i Dahilideki kavaid, bundan madaları hakkındadır.

REİS — «116» ncı maddede...

ABDULLAH AZMİ EFENDİ (Devamla) — Okuduğum «116» ncı madde mucibince, keyfiyyetin, sülüsan ekseriyyet ile nazarı itibare alınıp alınmayacağı bir kere reye konulmak lâzım gelir. Bunun için evvel-emirde yoklama icra edilmek lâzım gelir ki, sülüsan ekseriyyet var mıdır, yok mudur? Bu, taayyün etsin.

REİS — Meselenin bir Lâyiha Encümenine havale edilmesi var, bir de Kanun-u Esasi Encümenine havale edilmesi var. Bunlardan mada bir de takririn hiç nazar-ı itibare alınmaması var. Bugüne kadar teşekkül eden Encümenler, gereği gibi faaliyyete gelmediği gibi Kanun-u Esasiye mahsus bir Encümen de henüz teşekkül etmemiştir. Bunun, Kanun-u Esasi Encümenine havalesi Heyet-i Muhteremenizce kabul olunursa bu Encümenin derhal intihap ve teşkili lâzım gelir.

MİŞON VENTURA EFENDİ (İstanbul) — Nizamname mucibince, Reis reyini ihdas etmez ve reyini beyan edecekse en sonra söz söylemesi lâzım gelir. Binaenaleyh mevki-i müzakereye vaz'olunan şeylerin leh ve aleyhine dair söz söylememesi icap eder. Bunun için bu suretle beyan-ı mütalaa eylemesi Nizamname-i Dahiliye muvafık değildir.

REİS — Zannedersem ben, reyimi ihsas etmedim. Vuku' bulan cereyanları telhisen söylüyorum. Yine kararı Heyet-i Muhteremenizden alacağım.

MİŞON VENTURA EFENDİ (İstanbul) — Telhis, müzakerat hitam bulduktan sonra olur.

HASAN HÜSNÜ BEY (Trabzon) — Şimdi efendim, bu teklifin Lâyiha Encümenine gidip gitmemesi, yani esas hakkında söz söylemek doğru mu değil mi? Evvelâ bu mesele taayyün etsin ki bendeniz de bu esas hakkında söz söyleyeceğim.

REİS — Söz, usul-ü müzakere hakkındadır.

HASAN HÜSNÜ BEY (Trabzon) — Benim sözüm, usul-ü müzakereye ait değildir. Bu takririn nazar-ı itibare alınıp alınmaması hakkındaki esasa aittir. Eğer bu takrir nazar-ı itibare alınıyorsa ve müzakeresine şimdi burada devam varsa bunun esası hakkında söz söyleyeceğim. Yoksa usul-ü müzakere hakkında söz söylemiyeceğim.

REİS — Usul-ü müzakere hakkındaki sözler daha bitmedi. Ondan sonra söylersiniz.

ÖMER LÜTFİ BEY (Amasya) — Kanun-u Esasi tadilatında sülüsan ekseriyyetin vücudu gayet musarrahtır. Kanunun fiilen tadilinde sülüsan ekseriyyet icap eder. Yoksa bu teklifin esna-yı takdiminde bu kayıt yoktur.

Binaenaleyh, burada bu sarahat olmayınca nizamnameye geçilir. Deminden bendenizin itirazım, Celâl Nuri Beyin bir takriri var idi ve onun hakkında idi. Yoksa, Celâl Nuri Beyin bu teklifi nazar-ı dikkate alınır. Herhangi bir Mebus tarafından bir teklif-i

TBMM KUTUPHANESI

kanunî lâyihası verilirse Reis derhal Lâyiha Encümenine havale eder, o teklifin müzakeresine girilmez. Encümen bu teklifi nazar-ı dikkate almaya karar verdikten sonra mazbatasını Riyasete takdim eder; Riyaset de Heyet-i Umumiyyenin reyini sorarak lâyihayı ait olduğu Encümene gönderir. Bu babta Nizamnamede sarahat vardır.

REİS — Bu müzakere kâfi midir? Teklifin Lâyiha Encümenine havalesini kabul ediyor musunuz? («Müzakere kâfi» sadaları) Şu halde beyhude müzakere edildi. Zaten evvelce de bunu söylemiştim. Teklifin Lâyiha Encümenine havalesini kabul edenler ellerini kaldırsın: (Eller kalkar)

Ekseriyyet-i azime var, teklif Lâyiha Encümenine havale edildi, bu iş de bitti.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Karahisar-ı Şarki) — Beyhude işgal.

2. — Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Beyin, Mebusan tarafından verilen takrirlerin Mecliste kıraat olunmasına, Ariza-i Cevabiyye müsveddesinin Usul-ü müzakeresine ve Nizamname-i Dahilinin onuncu faslının ilgasına dair teklifi.

REİS — Mebusan tarafından verilen takrirlerin Reis tarafından Mecliste kıraat ettirilmesi ve Ariza-i Cevabiyye müsveddesinin usul-ü müzakeresi ve Nizamnâme-i Dâhilinin onuncu faslının ilgâsı hakkında, Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Beyin diğer bir takriri vardır ki üç meseleyi ihtiva ediyor: Birisi Mebusan tarafından verilen takrirlerin Mecliste kıraat ettirilmesi; ikinci Ariza-i Cevabiyye müsveddesinin usul-ü müzakeresi ve bir de Nizamnâme-i Dâhilinin onuncu faslının ilgâsı hakkındadır.

HASAN HÜSNÜ BEY (Trabzon) — Anladık.

REİS — Ariza-i Cevabiyyenin usul-ü müzakeresi hakkında yeniden bir usul mü koyalım; demek istiyorlar. Takrir sahibi izah buyursun.

CELÂL NURİ BEY (Gelibolu) — Efendim, bu takririmde üç madde var. Birisi Nizamnâme-i Dâhilinin onuncu faslına aittir. Malumunuzdur ki kanunların asıl esasları Kanun-u Esâsîdedir, Yani bir maddenin kanun olup olmamasını Kanun-u Esâsî tayin eder. Bu, «Konstitüsyonel» bir maddedir. Filân kanun şu suretle ısdar edilecektir. ve şu suretle ihzar olunacaktır, şu suretle de Meclislerden geçecektir, şu suretle ihzar edildiği takdirde mütadır, ma'mulinbihtir; gibi bir madde, behemehal Kanun-u Esâsîye geçer. Kanun-u Esâsî haricinde böyle bir maddenin bulunması keenlemyekün hükmündedir. Hatta bir çok memleketlerde bu gibi mevaddı Meclis-i Müessesân yapar. Asamble Konstituant- bizde Kanun-u Esâsî ile muayyendir, taayyün eder. Halbuki bizim Meclis-i Mebusan Nizamnâme-i Dâhilisinin onuncu faslı, böyle «Konstitusyonel» mevadda taalluk ediyor. («Türkçe söyleyin» sadâları) Yani bizim Meclisin Nizamnâme-i Dâhilisinin onuncu faslı, Meşrutiyyete müteallik kavaninin tedvin ve ilânına müteallik olan mevadda taalluk eder.

Halbuki bu Nizamnâme-i Dâhili alel-ade bir kanundan dahi aşağıdır. Çünkü bu nizamnâme, bu Meclisce ve Hükûmetçe mutadır, ve esna-yı tedavininde Meclis-i Âyân karışmaz. Doğrudan doğruya bizim yapacağımız nizam, muta ve mamullünbih olur. İşte bu Nizamnâme-i Dâhilide - ki Nizamat-ı hususiyyedendir. Meşrutiyyete ait bir madde veya faslın bulunması zaiddir.

Halbuki İttihat ve Terakki Hükûmeti esnasında Nizamnâmede onuncu fasıl veyahut bâb; diye bir takım ahkâm tedvin edilmişti. Bu bâb mûcibince, kavanîn-i muvakkatenin ne suretle müzakere edileceği ve ne suretle mamulünbih olacağı ve ne gibi suretlerle hükümden sâkıt olacağı ve ne tarzda bir karar ittihaz edileceği tayin ve tesbit edilmiştir ki bu mevad, doğrudan doğruya Kanun-u Esâsîde münderiç olabilir.

Bunun haricinde, bu gibi mevaddın vücudu kesenlemyekün hükmündedir. Lağvdır ve bundan dolayı efrâdın da bu mevadda itaat etmesi lâzım gelmez. Bu faslın tedviniyle Hükûmât-ı Sâlife bir çok kanunlar neşr ve ilân ettiler.

Hatta adedi binlere varan bu kavanîn içinde, Devleti muhataradan kurtarmak ve sâir bir takım mesuliyyeti mûcip ahvâlden tevakki şöyle dursun, Enveriyyelere, Kabalaklara, Cemaliyyelere dair kavanîn vardır. Rica ederim, bu kanunların hangisi, Devleti muhataradan kurtarmak için, Nizamnâmenin bu onuncu faslının vücudu ile kanun şeklini iktisab etti? Binaenaleyh bu faslın doğrudan doğruya tay edilmesini teklif ediyorum, birinci teklifim bu idi.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Usul-ü müzakereye dair söz söyleyeceğim.

REİS — Sözü bitmedi efendim, rica ederim, ikmal etsin, sonra söylersiniz. Devam buyurun Celâl Nuri Bey.

CELAL NURİ BEY (Devamla) — İkinci teklif-i âcizânem; Ariza-i Cevabiyye müsveddesinin, ibtida burada değil, Encümen huzurunda tetkikine mütedairdir. Çünkü burada biz, sarf, nahiv, beyan, bedi, usul, edebiyat, imlâ, uslup ve sâire gibi bir takım mehahise giriştik.

TBMM KUTUPHANESI

Burada cereyan eden müzakerat ile bazı mahafil ve bazı matbuat fena halde istihza ettiler ve «Tam Bizans Devrinde olduğu gibi kelimelerle, lugatlarla vesaire ile uğraşıyorlar» dediler.

SEYFULLAH EFENDİ (Isparta) — Encümende siz de bulundunuz.

CELAL NURİ BEY (Devamla) — Bendeniz buradan bahsediyorum. Bendeniz bundan ibaret bin olarak bir madde tasarladım. Bu gibi sarf, nahiv, bedi vesaire münakaşatını burada yapacağımıza ibtidaen Encümende yapsak ve lâyiha, tab olunduktan sonra beş on gün Hey'et-i Umumiyyede mevki-i müzakereye konulmasa ve itiraz etmek isteyenler tarafından bu müddet zarfında Encümen huzurunda itirazat serd ve beyan edilse ve istinafen ikinci derecede olarak burada okunsa ve müzakere edilse. İkinci teklifim de budur.

HASAN HÜSNÜ BEY (Trabzon) — Temyizi Meclis-i Ayanda mı olacak?.

CELAL NURİ BEY (Devamla) — Üçüncü teklifim de behemehal takrirlerin okunmasına dairdir. Çünkü takrirler okunmayacak olursa Mebusların hukuk-u sariha ve tabiiyyesine halel geliyor. İşte efendiler, tekliflerim bundan ibarettir.

REİS — Şimdi, Celal Nuri Bey'in gerek teklifinden ve gerek izahatından anlaşıldı ki bu teklif, Nizamname-i Dahilinin tadiline dair bir tekliftir. Binaenaleyh Nizamname-i Dahili Encümenine gitmesi lazım gelir. (Lâyiha Encümenine sadaları.) Nizamname-i Dahilî Encümeni azası, yalnız üç şubeden intihap edilmiş diğer şubeler tarafından henüz intihap edilmemiştir. (Edildi sadaları.) Şube reisleri beyan buyuruyorlar mı?

KAMİL EFENDİ (İstanbul) — Birinci şubeden intihap edildi.

REİS — Diğer şubelerden intihap edildi mi?.

RİFAT BEY (Kayseri) — İntihap edilsin, edilmesin, Nizamname-i Dahilinin «42» nci maddesi sarihtir. Bu madde mucibince bunun müzakeresine lüzum yoktur. «42» nci maddede «Nizamname-i Dahili hakkında vaki olacak tadil teklifleri de o celse esnasında derhal kabul edilemeyip diğer kanun teklifleri hakkındaki ahkâma tabidir.» deniliyor. Binaenaleyh, bu maddeye istinaden müzakereye lüzum görmüyorum. Bu teklif de diğer teklif-i kanunilerin aynı olduğundan doğrudan doğruya Lâyiha Encümenine gidecektir.

REİS — Şu halde teklifin Lâyiha Encümenine havalesini arzu ediyor musunuz?.

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — Nizamname-i Dahiliye ait tadilat için mukaddema hususî Encümen teşkil edildiğinden ancak oraya havale edilir, yoksa Lâyiha Encümeniyle münasebeti yoktur.

RİFAT BEY (Kayseri) — Efendim, Nizamname-i Dahilinin şimdi okuduğum maddesi sarihtir. Binaenaleyh herhalde teklif Lâyiha Encümenine gidecektir.

REİS — O halde teklif Lâyiha Encümeninde tetkik edildikten sonra yine Nizamname-i Dahili Encümenine gidecek, bu suretle havalesini icra ederiz.

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — Hayır efendim; teklif doğrudan doğruya Nizamname-i Dahilî Encümenine gidecektir.

RIZA NUR BEY (Sinop) — Nizamname-i Dahilî Encümeni niçin yapılmıştır?. Sırf bu meseleler için değil mi? Mademki, böyledir. O halde o Encümene havale lâzım gelir.

REİS — Rica ederim, müzakere muhavere şeklini almasın.

ATA BEY (Niğde) — Sarahat mukabelesinde delâlete itibar yoktur. Teklif, evvelâ Lâyiha Encümenine gider, Lâyiha Encümeninde nazar-ı itibare alınıp alınmaması hakkında müzakere cereyan ettikten sonra Encümeni mahsusa gidecektir.

HASAN HÜSNÜ BEY (Trabzon) — Bunu, diğer teklifat-ı kanuniyyeye kıyas doğru değildir. Lâyiha Encümenine giden teklifler, kanun teklifleridir. Kanun başka, nizamname başka şeydir. Sırf Meclis-i Mebusana ait olan bu Nizamname hiç bir vakitte kanun değildir ki Lâyiha Encümenine gitsin.

REİS — Müsaade buyurunuz, şimdiye kadar Meclisteki taamül mucibince Nizamname-i Dahilinin tadiline mütedair olan teklifat Nizamname-i Dahilî Encümenine gidiyordu. Şimdi Mecliste diğer bir cereyan hâsıl oldu. Reye koyacağım. Ekseriyet hangi tarafta hâsıl olursa o Encümene havale olunur.

MİŞON VENTURA EFENDİ (İstanbul) — Müzakere hitam bulmadı...

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Şurada Beyefendinin okuduğu fıkra tamamen sarihtir. Katiyyen müzakereye mahal yoktur. Milletin bu kıymetli vakitlerine yazıktır.

MİŞON VENTURA EFENDİ (İstanbul) — Nizamnamede iki türlü mevad vardır : Bunlardan birinin hal ve münakaşası doğrudan doğruya Hey'et-i Umumiyyeye; diğerinin halli de doğrudan doğruya Makam-ı Riyasete aittir. Eğer Makam-ı Riyaset, Nizamname-i Dahilinin kendisine bahşeylediği salahiy-

TBMM KUTUPHANESI

yeti istimal etmeyerek, her şeyi Meclisin müzakere ve münakaşasına arz edecek olursa, zannederim bir çok vakit zayi edilecektir. Bendeniz meseleyi gayet basit görüyorum. Bu teklifi doğrudan doğruya Lâyiha Encümenine havale etmek Riyasetin işidir ve onun için Hey'et-çe müzakere edecek bir şey yoktur. Şu halde Makam-ı Riyaset selahiyyetini istimal etsin.

REİS — Benim bu gibi hususatı Meclisin münakaşasına vaz etmekliğim Mecliste birtakım cereyan gördüğümdendir. Makam-ı Riyaset reyini ihsas etmesin, gibi itirazlara maruz olmamak için, bu iki cereyan çıkan işlerde, reyinizi almak istiyorum. Bir kısım aza-yı kiram bu teklifin Nizamname-i Dahilî Encümenine, diğer kısmı da Lâyiha Encümenine havalesini istiyor. Binaenaleyh her iki ciheti reyinize arz etmek mecburiyyetindeyim.

OSMAN NURİ BEY (Lazistan) — Teklifin Lâyiha Encümenine havalesini isteyen arkadaşlarımızın talepleri, kendi arzu ve talepleriyle değildir. Nizamnamenin sarih olan maddesine istinadendir.

REİS — Teklifin Lâyiha Encümenine havalesini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın : (Eller kalkar.)

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — Ekseriyyet yok.

REİS — Teklifin Lâyiha Encümenine havalesini kabul edenler lütfen ayağa kalksınlar : (Ayağa kalkılır.)

Kâtip Beyler de ekseriyyet olduğunu söylüyorlar. Bu mesele bitmiştir ve teklif, Lâyiha Encümenine gitmiştir.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Bendeniz rey meselesi hakkında söyleyeceğim.

REİS — Mesele bitmiştir, efendim.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Bir mesele Taraf-ı Riyasetten reye konuluyor. Sonra Makam-ı Riyaset o reyin neticesinde ekseriyyet olduğunu beyan ediyor. Halbuki diğer taraftan ekseriyyet yok, deniliyor, tekrar ayağa kalkıyoruz. Ekseriyet meselesi, Nizamnamede sarihtir. Bunu tayin, Makam-ı Riyasetin takdirine verilmiştir.

REİS — Ekseriyeti Makam-ı Riyaset, Kâtiplerle beraber takdir eder.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Ekseriyyet olduğuna karar verildikten sonra bir daha azayı ayağa kaldırdınız. Halbuki doğru değildir.

3. — Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin, Meclisin muntazaman içtimaı ve azanın devamının temini hakkında Nizamname-i Dahiliyeye bir madde ilavesine dair teklifi.

REİS — Şimdi devam meselesinin müzakeresine geçiyoruz. Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Bey'in Meclisin muntazaman içtima'ını ve azanın devamının temini için Nizamname-i Dahiliye bir madde ilavesi hakkında bir teklifi var.

HASAN HÜSNÜ BEY (Trabzon) — Mektep mi açıyoruz?.

REİS — Bununla beraber Divan-ı Riyasetin de bu babta tensip ettiği diğer bir teklif var, bunu Heyet-i Aliyyenize arz ediyoruz : Divan-ı Riyaset, bu devam meselesine son derecede ihtimam ettiğinden Encümenlerdeki devamı temin için kuvve-i te'yîdiyye aramak mecburiyyetine düştü. Binaenaleyh ma'zaret-i meşruasına müstenit olmayarak Encümenlere devam etmeyen azadan her gün için «400» kuruş katını münasip gördü. Bu da bir tekliftir. («Muvafık» sadaları.) Bunu da Lâyiha Encümenine havale ederiz.

GALİP BAHTİYAR BEY (Edirne) — Bu teklifin Encümene havale olunmaksızın kabulünü teklif ediyorum.

4. — Nizamname-i Dahilinin sual ve istizah hakkında mukaddema kat'iyyet kesb etmeyen mevaddının müzakeresine dair Divan-ı Riyaset teklifi.

REİS — Yine Divan-ı Riyasetin takrirler hakkında bir mütalaası var. Nizamname-i Dahilide teklif-i kanunîler, istizahlar ve Vükeladan şikâyet hakkında sarih maddeler var. Hepinizin manzuru olmuştur. Nizamnamede mor renkli kâğıtlarla basılmış birtakım sahifeler var ki bu mevad henüz Hey'et-i Muhteremenize kabul edilmemiştir. Bu sebeple bu mevaddın da bir gün evvel Nizamname-i Dahilî Encümeninden geçirilmesini teshil için Nizamname-i Dahili Encümeninin teşkili ile bir an evvel ictima etmesini ve faaliyete başlamasını Divan-ı Riyaset rica ediyor. («Muvafık» sadaları.)

Şu halde bu mevaddı da Nizamname-i Dahilî Encümenine göndereceğiz.

5. — Ertuğrul Mebusu Mehmet Sadık Beyin, Tedrisat-ı İbtidaiyye Kararnamesinin on beşinci maddesinin tehirine dair kanun teklifi.

REİS — Tedrisat-ı İbtidaiyye Kararnamesinin on beşinci maddesinin Meclis-i Mebusanca tasdik edilinceye kadar tehir ve bilumum müsakkafat ve temettu vergilerine tedrisat-ı ibtidaiyye namına yüzde beş hesabı ile bir Maarif Vergisi zammına dair Ertuğrul Mebusu Mehmet Sadık Beyin teklif-i kanunisi üzerine Lâyiha Encümeni mazbatası burada mevcuttur. Bunu alelusul Kavanin-i Maliye Encümenine havale ediyoruz.

TBMM KUTUPHANESI

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — Lâyiha Encümenine gider.

REİS — Okuyunuz efendim.

Meclis-i Mebusan Riyaset-i Celilesine

Tedrisat-ı ibtidaiyye Kararnamesinin, on beşinci maddesinin Meclis-i Mebusanca tasdik edilinceye kadar tehir-i icrasına ve bilumum musakkafat ve temettu vergilerine tedrisat-ı ibtidaiyye namına yüzde beş hesabı ile bir Maarif vergisi zammına dair, Ertuğrul Mebusu Mehmet Bey tarafından tanzim edilen lâyiha-i kanuniyye evrak-ı müteferriası ile beraber Encümenimizce tetkik ve mütalaa olundu. Mezkûr lâyiha-i kanuniyyenin dermeyan olunan esbab-ı mucibeye göre nazar-ı mütalaaya alınması muvafık görülmüş olmakla bermucib-i teklif müstacelen bir kere de Maarif Encümenince tetkik olunmak için mezkûr Encümene tevdiî zımnında Hey'et-i Umumiyyeye takdim olunur.

22.2.1336

Lâyiha Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Erzurum Mebusu	Niğde Mebusu
Ziya	Mehmet Ata
	Kâtip
Erzurum Mebusu	Konya Mebusu
Süleyman Necati	Kâzım Hüsnü
Bolu Mebusu	Erzurum Mebusu
Tunalı Hilmi	Zihni
Ertuğrul Mebusu	Ertuğrul Mebusu
Mehmet	

SELAHATTİN BEY (İstanbul) — Bu lâyihayı, Maarif Encümenine istiyoruz efendim. Çünkü tedrisat-ı İbtidaiyye Kanunu bizdedir, esasatını hazırlıyoruz.

REİS — Pekâlâ efendim, Encümen de o yolda talep ediyor. Binaenaleyh Maarif Encümenine havale ediyoruz.

6. — Trabzon Mebusu Eşref Bey ve Rüfekasının, Harb Kazançları Kararnamesinin Meclisten geçinceye kadar tecil-i mer'iyyeti hakkında kanun teklifi.

REİS — Harb kazançları hakkındaki kararnamenin Meclisten geçinceye kadar tecil-i mer'iyyeti hakkında, Trabzon Mebusu Eşref Bey ile Rüfekasının teklif-i kanunisi üzerine Lâyiha Encümeni mazbatası var. Okuyunuz :

Hey'et-i Umumiyyeye

Harb kazancı vergisi kararnamesinin Meclis-i Mebusanca tetkik ve tasdik olununcaya değin tecil-i mer'iyyeti hakkında, Trabzon Mebusu Eşref Bey ile on dört refiki tarafından tanzim ve teklif olunan olbabtaki lâyiha-i kanuniyye evrak-ı müteferriası ile beraber Encümenimizce bittetkik, dermeyan kılınan esbab-ı mucibeye nazaran Mebhus lâyiha-i kanuniyye tetkik ve müzakereye şayan mevaddan görülmekle, müstacelen icra-yı icabı zımnında Hey'et-i Umumiyyeye takdim olunur.

23 Şubat 1336

Lâyiha Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Erzurum Mebusu	Niğde Mebusu
Ziya	Mehmet Ata
Kâtip	Bolu
Süleyman Necati	Tunalı Hilmi
Erzurum	Ertuğrul
Zihni	Mehmet Sadık

Konya

Kâzım Hüsnü

MEHMET EMİN BEY (Niğde) — O halde Kavanin-i Maliyye Encümenine gitsin.

HAMİT BEY (İstanbul) — Müstacelen Kavanin-i Maliye Encümenine havale edilsin.

MEHMET EMİN BEY (Niğde) — Zaten orada tetkik ediliyor.

FUAT BEY (Karesi) — Zannedersem, evvela nazar-ı itibare alınıp alınmadığı meselesi halledilecektir. Lâyiha Encümeninin mütalaası da burada okunur. Ona göre, nereye icab ederse, oraya gönderilir.

MEHMET VEHBİ EFENDİ (Konya) — Kabul olundu ki, felân encümene gitsin; denildi.

REİS — Nazar-ı itibare alındığı için öyle dediler.

HAMİT BEY (İstanbul) — Müstacelen Kavanin-i Maliye Encümenine havale edilsin.

REİS — Bu suretle Kavanin-i Maliye Encümenine havalesi müstacelen kabul buyuruluyor değil mi?. («Kabul» sadaları.)

Bu suretle havalesini icra ederiz.

7. — Kayseri Mebusu Rıfat Beyin, Anadolu'da kadın oynatmak ihtiyadının men'i hakkında kanun teklifi.

REİS — Anadolu'daki kadın oynatmak itiyadına dair yedi maddelik kanun teklifi hakkında, Kayseri Mebusu Rifat Beyin Esbab-ı mucibe lâyihası var. Bunu Lâyiha Encümenine havale edelim mi? («Muvafık» sadaları.)

Lâyiha Encümenine havale edildi.

8. — İstanbul Mebusu Kâmil Beyin, Daire-i Mebusan evrak mahzeninde mevcut evrakın yed'i âhara verilmemesi hakkında kanun teklifi.

TBMM KUTUPHANESI

REİS — Daire-i Mebusan evrak mahzeninde mevcut evrakın Meclis mün'akit değil iken hiçbir suretle yed-i âhara verilmemesi hususunun bir madde-i mahsusa ile Nizamname-i Dahiliye ilavesi hakkında İstanbul Mebusu Kâmil Efendinin bir teklifi var.

MEHMET EMİN BEY (Niğde) — Nizamname-i Dahilî Encümenine havalesi muvafık olur. («Lâyiha Encümenine» sadaları.)

REİS — Evet Lâyiha Encümenine havale ederiz. Bu da bitti.

Tezkireler

1. — Said Halim ve Talat Paşa Kabineleri hakkında icrâ olunacak tahkikat evrakının Dördüncü Şubeye havalesine dair İkinci Şube Riyâseti tezkiresi

REİS — İkinci Şube Reisi tarafından bir takrir veriliyor. Bu takrir Sait Halim ve Tal'at Paşalar kabineleri hakkında mefsuh Meclis-i Mebusan Beşinci Şubesince yapılmış olan tahkikat evrakının cebren Hükümete tevdi ettirilmiş olmasından ve bu muamelenin Ferit Paşa Kabinesi hakkındaki tahkikat icra edecek olan Dördüncü Şubeye havalesi icap eyleyeceğinden bahisle bunu ayrı bir mesele telakki ediyor ve keyfiyyetin Dördüncü Şubeye havalesini istiyor.

KÂMİL EFENDİ (İstanbul) — Bu hususta izahat isterseniz Mazbata Muharriri Osman Nuri Bey verecekler.

OSMAN NURİ BEY (Lazistan) — Bendeniz hülâsatan arzedeceğim, takririn ve evrak dosyalarının ve on seneden beri Hükümetin siyâsî esrarına ait olan dosyaların ne suretle ve ne gibi bir tarzda alındığını Heyet-i Muhteremenize arzedeceğim. Divân-ı Âli teşekkül etiği zaman...

EMİN BEY (Niğde) — Efendim, müzakere edecek miyiz?

REİS — Hayır, bu evrakın Dördüncü Şubeye havalesinin esbâb-ı mûcibesini arzedeceklerdir.

HASAN HÜSNÜ BEY (Trabzon) — Esasen keyfiyyetin Dördüncü Şubeye havalesini biz kabul ettik.

REİS — İzahata hâcet kalmadan bu hususun da Dördüncü Şubeye havalesini kabul ediyor musunuz? («Kabul» sadaları)

O halde bu mesele de bitti

2. — 1336 senesi Mart ve Nisan aylarında tatbik olunmak üzere derdest-i tetkik olan muvakkat bütçeye Âyan namına 33.000 lira vaz'ı lüzumuna dair Meclis-i Âyan Riyâseti tezkiresi.

REİS — Efendim, Âyan Riyâsetinden bir tezkere var. Hüsrev Bey okur musunuz?

Meclis-i Mebusan Riyâset-i Celîlesine

1336 senesi Bütçesi henüz tasdik olunmadığı cihetle, Mart ve Nisan aylarında tatbik olunmak üzere Hükümetçe tanzim edilmiş ve Meclis-i Mebusan Muvazene-i Maliye Encümenince derdest-i tetkik bulunmuş olan iki aylık muvakkat bütçeye Meclis-i Âyan namına 33.000 lira vaz'ı lüzumu Meclis-i Âyan kestörlüğü ifadesi ile mütemennâdır efendim.

2 Cemâziyelâhar 1338
23 Şubat 1336

Meclis-i Âyan Reisi Tevfik — Kâtib-i Umûm Vekili Mehmet Necip

CELAL NURİ BEY (Gelibolu) — Ferit Paşa yarânı için mi?

REİS — Müsaade buyurunuz. Bu tezkereyi Muvazene Encümenine havale ediyoruz.

3. — İstanbul Mebusluğuna intihab edilen Fuat Selim Beyin Mısırlı olmasından dolayı Mütareke Komisyonundaki murahhaslar tarafından Dersaadet'e avdetine müsaade olunmadığına dair Sadarete tezkiresi.

REİS — İstanbul Mebusluğuna intihab edilmiş olan Fuat Selim Beyin Mısır'lı olmasından dolayı Dersaadete avdetine muvafakat etmeyeceğini Mütareke Komisyonundaki İngiliz Murahhas-ı Askerîsi ifade etmesi üzerine diğer murahhaslar tarafından dahi mumaileyhin avdetine müsaade edilemeyeceğinin ifade kılındığına dair bir tezkere-i samiye var.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Mısır'lılar Osmanlıdır.

REİS — Arzu ederseniz tezkereyi okuyalım. «Okunsun» sadaları) Okuyunuz efendim.

Meclis-i Mebusan Riyâset-i Celîlesine

Makam-ı Devletlerinin 29 Kânunusâni 1336 Tarihli (....) numaralı tezkeresine cevaptır.

Bu kere İstanbul Mebusluğuna intihab edilmiş olan Bern Sefir-i Sâbıkı Fuat Selim Beyin Mısır'lı olmasından nâşi, Dersaadete avdetine muvafakat etmeyeceğini Mütareke Komisyonundaki İngiliz Murahhas-ı Askerîsi ifade etmesi üzerine, diğer murahhaslar tarafından dahi mumaileyhin avdetine müsaade edilemeyeceği ifade kılındığı ledelmuhabere Hariciye Nezâret-i Celilesindn bildirilmiştir.

19 Şubat 1336
Sadrazam
Ali Rıza

MEHMET ALİ BEY (Canik) — Efndim...

TBMM KUTUPHANESI

REİS — Müsaade buyurunuz Mehmet Ali Bey, evvelâ bu zâtı mezun addedecek miyiz, etmeyecek miyiz, bir defa bu meseleyi tezekkür edelim. Fuat Selim Beyin mezuniyetini kabul ediyor musunuz? («Kabul» sadaları) Şu halde Fuat Selim Beyin mezun addolunduğu kabul edildi.

SIRRI BEY (İzmit) — Müsaade buyurunuz sözüm var

REİS — Sizden evvel söz alanlar var. Yalnız, mumaileyhin avdetine muvafakat istihsali için Meclisce izhar buyurulacak hissiyât ve arzuya muttali olmak isterim.

ABDULLAH AZMİ EFENDİ (Eskişehir) — Reis Beyefendi, usul-ü müzakere hakkında söyleyeceğim Eğer Heyet-i Celile bugün için müzakereyi kabul ediyorsa bugün müzakere edelim. Eğer bugünkü ruznâmeye ithalini kabul etmiyorlarsa, bendeniz gelecek ruznâmeye konulmasını teklif ediyorum. («Muvafık» sadaları)

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — En makûlü budur.

HAMDULLAH SUPHİ BEY (Antalya) — Diğer ruznâmeye konulsun.

REİS — Gelecek ruznâmeye konulmasını kabul edenler ellerini kaldırsın: (Eller kalkar)

Ekseriyet var, kabul edildi.

SIRRI BEY (İzmit) — Bendenize söz vermiş olsa idiniz arkadaşlarımı ikna ederdim.

V. — SUALLER VE İSTİZAHLAR

Sualler

1. — Kırkkilise Mebusu Bahaeddin Efendinin, mahallât-ı muhterika haritalarının tanzimi hakkında Şehremanetince ne gibi teşebbüsatta bulunulduğuna dair Dahiliye Nezaretinden sual takriri.

REİS — Şimdiye kadar mahallât-ı muhterikanın tesviyesiyle haritalarının tanzimi hakkında Şehremanetince ne gibi teşebbüsatta bulunulduğuna dair, Dahiliyye Nezaretinden suali mutazammın Kırkkilise Mebusu Bahaeddin Efendinin bir sual takriri var. Bunu, usulü dairesinde Hükümete tebliğ edeceğiz ve daire-i aidesinden gelecek cevaba göre ruznameye ithal edeceğiz («Muvafık» sadaları)

2. — Konya Mebusu Mehmet Vehbi Efendinin, Medaris-i İlmiyye talebesinin terhis olunmamaları esbabına dair Harbiye Nezaretinden sual takriri.

REİS — Medaris-i İlmiyye talebesinin şimdiye kadar terhis olunmamaları esbabının Harbiye Nezaretinden suali hakkında, Konya Mebusu Vehbi Efendi Hazretlerinin bir takriri var. Bunun hakkında da diğer sual takrirleri gibi muamele yapacağız.

3. — Isparta Mebusu Seyfullah Efendinin, memurîn-i Adliyyenin tehvin-i ihtiyacı için ahz olunan mebaliğin suret-i tevziine dair Harbiye Nezaretinden sual takriri.

REİS — Isparta Mebusu Seyfullah Efendinin bir takriri var : Adliye Nezaretince memurîn-i adliyyenin tehvin-i ihtiyacı emrinde Muvazene-i Umumiyyeden ahz olunan ikiyüzbin liranın merkeze ve taşraya tefrik ve tevzii ne suretle vukubulmuş; onu sual ediyor.

Alelusûl Hükümete tebliğ ederiz Gelecek cevaba göre ruznameye ithal ederiz.

II. — BEYANAT (Devamı)

2. — Edirne Mebusu Galip Bahtiyar Beyin, İstanbul Vilâyeti Muhasebe-i Hususiyyesinden maaş alanların düçar oldukları müzayaka hakkında Hükümetçe ve Encümence ne gibi karar ittihaz edildiğinin âlenen müzakeresine dair beyanatı.

REİS — Galip Bahtiyar Bey şifahî bir teklifiniz var. Teklifinizi izah ediniz.

GALİP BAHTİYAR BEY (Edirne) — İstanbul Vilâyeti Muhasebe-i Hususiyyesinden maaş alan muallimîn ve memurînin son dereceye müzayaka içinde oldukları ve Şubat nihayeti geldiği halde henüz Kânunusâni maaşını ve hattâ bâzıları da henüz Kânunuevvel maaşlarını almadılar. Bundan evvelki celsede buna dair bir takrir verilmiş ve âlelûsul Muvazene Encümenine havale edilmişti. Henüz bir şey olmadığı gibi Nezaret-i aidesi tarafından da hiçbir hareket görülmüyor. Bu hususta Encümen ne paptı ve bu zavallılar için ne karar ittihaz edilmiştir? Bu cihetleri anlamak istiyoruz. Encümenin bu işi takip edip etmediğini sormak ve anlamak istiyorum. Âlenen bunun mevki-i müzakereye konulmasını teklif ediyorum.

SIRRI BEY (İzmit) — Bu müzakere edildi.

GALİP BAHTİYAR BEY (Devamla) — Okunmamış, henüz neticesi yoktur. Müzakere olunup Meclise gönderilmiş demek, bir kimsenin terfihini kâfil olamaz. Şubat bittiği halde bu babta hiç bir şeye kanaat verilmemiş ve bu zavallı muallimler ihtiyaç içinde, sefalet içinde bizim buradaki kararımızı bekliyorlar.

TBMM KUTUPHANESI

REİS — Bu Encümenin Mazbata Muharriri veyahut âzâdan kimse varsa lütfen izahat versin.

ATA BEY (Niğde) — Muhasebe-i Hususiyyeden maaş alan muallimler her tarafta ihtiyaç içindedirler. Taşralarda bunlara hiç maaş veremiyorlar. Onun için bu meselenin fevkalâde ehemmiyeti vardır. Meclisce müzakere cereyan etsin ve ait oldukları Nezaretler de bu babta izahat versin.

REİS —Bu sual mahiyetini haiz değil ki biz bunu Nezarete tebliğ edelim. Yalnız, ait olduğu Encümenden izahat isteniliyor.

İSMAİL KEMAL BEY (Çorum) — Geçen gün bu husus için iki tane takrir verilmişti. Takririn bir tanesi de bendenizindir henüz daha neticelenmedi cevap gelmedi.

GALİP BAHTİYAR BEY (Edirne) — Takrir, Muvazene-i Maliye Encümenine gönderildi. Buna Encümen ne yapsın, böyle her şeyi Encümen yapacaksa buraya müracaatın faidesi yoktur.

REİS — Encümen bu hususta cevap veriyor mu? («Hangi Encümen» sadaları)

SIRRI BEY (İzmit) — Memurîn-i Mâliyye, vazifesini tamamiyle ifa ederek tahsilâtını zamanında yapar ve İdare-i Hususiyyeye tefrik edilecek parayı vaktiyle onlara verecek olursa, o bütçeden maaş alan muallimin de diğer memurîn gibi maaşlarını alırlar.

ATA BEY (Niğde) — Kat'iyyen öyle değildir.

SIRRI BEY (Devamla) — Memurîn-i Maliyye tahsilât yapmıyorlar. Memurîn-i Maliyyeyi tahsilât icrasına sevk edecek kuvvet yoktur veyahut o kuvveti istimal etmiyorlar. Adapazarı'ndaki muallimlerin dilenmek derecelerine geldiklerini kendi gözümle gördüm. Fakat, bundan memurîn-i maliyye müteessir olmuyor. Kendileri vaktiyle maaşlarını alıyorlar, o biçâre muallimler düşünülmüyor.

ATA BEY (Niğde) — Belki Adapazarı ve civarı için böyledir. Fakat, haddizatında vâridat kifâyet etmiyor. Masarifini korumuyor. Tahsisat, maksadı temin etmiyor. Muvazene-i Umumiyyeden buna karşılık bulmak lâzım gelir.

SIRRI BEY (Devamla) — Bendeniz Daire-i İntihabiyyemden bahs ediyorum. O mesele başka. Fakat memurîn-i maliyye tamamiyle vazifelerini yapmadıkları için bu hal oluyor.

GALİP BAHTİYAR BEY (Edirne) — Mesele, hususta umuma taallûk etti zannedersem. Hükümet, bâzı vilâyata Şubat nihayetine kadar olan açıklarını kapatmak için iki yüz bin lira kadar bir para vermiştir. Bundan İstanbul, istisna edilmiştir. Bu zavallılar zahmet çekiyorlar, sıkıntı içindedirler. Hiç olmazsa bunlara da böyle bir muavenetin serian ifasını talep ederim.

REİS — Galip Bahtiyar Bey; takririnizi sual şekline kalb ederek nezarete tebliğ ederiz, kabul ediyor musunuz?

GALİP BAHTİYAR BEY (Edirne) — Kabul ediyorum.

REİS — Şu halde mesele bitmiştir.

MEHMET VEHBİ EFENDİ (Konya) — Niçin kaç defa söz istedim de söz vermiyorsunuz?

REİS — Nöbetiniz şimdi geldi, buyurunuz.

MEHMET VEHBİ EFENDİ (Konya) — Söz istedim.

REİS — Usule tevfik etmek için vermedim. Buyurunuz.

KÂZIM HÜSNÜ BEY (Konya) — Bendeniz de söz isterim.

REİS — Bu meseleye dair mi?

KÂZIM HÜSNÜ BEY (Konya) — Evet efendim.

REİS — Fakat, bu mesele bitti. («Bitmedi» sadaları) Galip Bahtiyar Beyin teklifinin, sual tarzında Hükümete tebliğine Meclis muvafakat etti, mesele de bitti.

MEHMET VEHBİ EFENDİ (Konya) — Efendinin buyurduğu doğrudur. Bunu yalnız İstanbul'a tahsis etmemeli, her yerde muallimler açlıktan ölüyor. Maksadımız budur.

REİS — Başüstüne efendim. Bir sual takriri de zât-ı fâzılâneleri verirsiniz, onu da Hükümete tebliğ ederiz.

Ruznamemizde müzakere edilecek başka bir şey kalmadı.

Askerî Encümeninin Şûrayı Askerî hakkındaki mazbatası tab ve tevzi edilmiştir. Şu halde yevm-i celseyi tâyin etmek lâzım geliyor. Çarşamba günü mü arzu buyuruyorsunuz? («Perşembe» sadaları)

Rica ederim Encümenlerde de faaliyet devam etsin.

İnikad-ı âti ruznamesini okutuyorum :

İnikad-ı Âti Ruznamesi

Perşembe : 26 Şubat 1336

Meclis ba'dezzeval saat birbuçukta inikad edecektir.

— Şûrayı Askerî Teşkili ve vazaifi hakkında Kararname, Şûrayı Askerî Teşkiline dair kararname.

— Şûrayı Askerî Teşkiline dair Kararnamenin ilgasına dair Kararnameler hakkında Askerî Encümeni mazbatası.

TBMM KUTUPHANESI

— Adana Mebusluğuna İntihab Olunan Savni, İsmail Baha, Dr. Yusuf Ziya, Niyazi Beylerin mazbata-i intihabiyyeleri hakkında Birinci Şubece tanzim olunan mazbata.

— İstanbul Mebusluğuna intihab edilmiş olan Fuat Selim Beyin Dersaadet-e avdetine muvafakat edilmediğine dair tezkere-i sâmiye.

— İzmit Mebusu Sırrı Beyin Divan-ı Harb hakkındaki sualine Harbiye ve Adliye Nâzırları tarafından verilecek cevap.

REİS — İnikada nihayet veriyorum.

Hitam-ı İnikad
Saat : 3.30

TBMM KUTUPHANESI

TBMM KUTUPHANESI